

overigens alleen bekend van Venlo, 's Bosch en Ginneken.

Xylina ornitopus Rott. Meerssen, 13—9—'35.

Bovendien bevond zich onder de door hem van Ir. G. A. Graaf Bentinck toegezonden micro's een voor Nederland nieuwe soort, n.l.

Pyrausta ciliaris Hb., leeft op *Carex*. Komt in Duitsland voor doch is ook daar zeldzaam.

Verder toont hij een tot een schuitje saamgesponnen breede grasspriet met een spinsel afgedekt, waarin een pakket spinneneieren.

Ten slotte toont de heer Rijk een nest, waarschijnlijk van een dwergmuis.

Dezer dagen vond hij in een hollen weg bij Meerssen in een paar sleedoorns, doorgroeid met Clematis, een 12-tal voorwerpen, bol- en half bolvormig; de grootste als een koolraap. Zij bestonden uit zaadpluis van Clematis, vermengd met wat mos, wat bleek, toen hij 't kleinste uitploos.

Pater Schmitz S.J. doet vervolgens een mededeeling over „Nieuw overzicht van het systeem der Termitoxeniidae”. (Zie artikel in dit nummer).

Ten slotte toonde de heer Kortebos eenige doozen met prachtig opgezette vlinders en rupsen en vertelde, hoe hij te werk gaat bij het prepareren van rupsen.

Hierna werd de vergadering door den Voorzitter gesloten.

NIEUW OVERZICHT VAN HET SYSTEEM DER TERMITOXENIIDAE

door

H. Schmitz S.J.

Het laatste overzicht over de Termitoxeniidae gaf ik bij gelegenheid van het VI. Internationale Entomologencongres in September 1935 te Madrid. Het is dus nog niet zoo lang geleden, en er zou geen reden zijn, om er nu reeds op terug te komen, ware het niet, dat ik ondertusschen nieuwe genera en soorten heb leeren kennen, die tot wijziging van mijn vroeger systeem aanleiding geven.

Ik verdeelde in 1935 de 27 soorten, die mij toen door autopsie bekend waren — alle op vier na — over de volgende veertien genera: 1. *Ceylonoxenia* n.g. ¹⁾, typus *butteli* (Wasm.) = *Termitoxenia butteli* Wasm. Hiertoe behoort waarschijnlijk ook *T. bugnioni* Wasm. 2. *Clitelloxenia* Kemner, typus *hemicyclia* Schmitz, verdere soorten: *assmuthi* Wasm., *clitellaria* Schmitz, *peradeniyae* Wasm., *longiceps* Schmitz, *marshalli* Schmitz i.l. Een andere nog onbeschreven soort van dit aziatische genus bevindt zich in het bezit van ons medelid P. Dr. Assmuth. 3. *Indoxenia* n.g. ²⁾, typus *heimi* (Wasm.) = *Termitoxenia heimi* Wasm. Verder: *T. wasmanni* Schmitz i.l. en *T. flavescens* Schmitz i.l. 4. *Javanoxenia* Kemner, typus *punctiventris* (Schmitz) = *Termitoxenia punctiventris* Schmitz. Bovendien: *J. fransseni* Schmitz. 5. *Odontoxenia* Schmitz, typus *brevirostris* Schmitz. 6. *Pseudotermitoxenia* Shiraki, typus en eenige soort *nitobei* Shiraki. 7. *Ptochomyia* Silvestri, typus en tevens

Fig. 1. *Termitoscrofa pinguissima* n. g. n. sp.
Mikroph. $\times 14$.

de eenigste soort: *afra* Silv. 8. *Termitomyia* Wasm., typus *T. mirabilis* Wasm. Verder *T. gracilis* Reichensp. 9. *Termitophilomyia* n.g. ³⁾, typus *braunsi* (Wasm.) = *Termitoxenia (Termitomyia) braunsi* Wasm. 10. *Termitosagma* Reichensp., typus en eenige soort *henningsi* Reichensp. 11. *Termitosphaera* Wasm., typus en eenige soort *fletcheri* Wasm. 12. *Termitostroma* Reichensp., typus *schmitzi* Reichensp. 13. *Termitoxenia* Wasm. emend., typus *havilandi* Wasm. Tot dit genus meende ik toen te mogen rekenen *T. pseudonanna* Schmitz i.l. en waarschijnlijk ook *Termitoxenia jägerskioeldi* Wasm. 14. Een onbekend genus, vertegenwoordigd door *Termitoxenia formosana* Shiraki.

De volgorde in deze opsomming der genera is alphabetisch. Zou men een natuurlijke rangschikking wenschen, dan zou waarschijnlijk aan de spits moeten staan een zeer merkwaardig nieuw genus, dat mij onlangs door het Britsch Museum ter determinatie werd toegezonden. Het is in vele opzichten primitiever georganiseerd dan alle tot nu toe bekende Termitoxeniidae. De vorm van den kop wordt in den loop der imaginale ontwikkeling niet veranderd, de monddeelen zijn hypognath, niet prognath, en vormen een langen naar onder gericht snuit. De thoraxbovenzijde vertoont ongeveer 40 rechtopstaande haren, hetgeen bij geen enkele andere Termitoxeniide, maar ook bij geen Phoride voorkomt en dus voorloopig phylogenetisch onverklaarbaar is. Het achterlijf is zeer groot, boonvormig, met gladde, vuilwitte huid, die iets steviger is dan bij de andere Termitoxeniidae. Van het eerste segment, dat bij alle andere familieleden geheel met het tweede vergroeid en niet duidelijk te herkennen is, vinden we hier een goed ontwikkelde dorsale chitineplaat. Ook de conische eindsegmenten zijn minder gespecialiseerd dan gewoonlijk, ook daar vindt men dorsale en ventrale chitineplaatjes en als aanhangsels van het tiende segment echte en normale cerci. Ter kennismaking met dit nieuwe genus, dat ik *Termitoscrofa* genoemd heb, geef ik een foto van de tot nu toe eenigste soort, *T. pinguissima* m. (Fig. 1), later elders ook een sterk vergrootte foto van het

eigenaardige vleugelrudiment dezer soort, dat ook weer primitiever is dan bij de overige genera en morphologisch veel gemakkelijker te interpreteren is. *Costalis*, *radius* en *radius sector* zijn zonder moeite te onderscheiden. (Zool. Anz. 1936).

Tegelijk met zes exemplaren van *Termitoscrofa pinguissima* ontving ik een enkel individu van een andere nieuwe Termitoxeniide, te zamen met de vorige bij *Termes badius* in het Uluguru-gebergte, Tanganyika-district, gevonden. Het bleek een nieuwe soort van het genus *Termitostroma* Reichen-sperger te zijn, hetzelfde genus, waarvan ik op de laatste maand. vergadering de reconstructie van het tweeslachtig genitaalapparaat volgens Dr. Mergelsberg gegeven heb. Ik meen daarom niet beter te kunnen doen dan deze soort naar den genoemden verdienstelijken onderzoeker te doopen: *Termitostroma mergelsbergi* n. sp. Van de typische soort *T. schmitzi* is deze nieuwe door de veel bredere voorhelft van het abdomen en de langere dijen der voorpooten gemakkelijk te onderscheiden.

Een derde wijziging van mijn vroeger overzicht betreft de soort, die ik *Termitoxenia pseudonanna* noemde. Ik ontdekte deze soort een paar jaar geleden in de collectie Wasmann, waar zij sedert meer dan dertig jaren onopgemerkt gebleven was. Ik zeg misschien beter „miskend” dan „onopgemerkt”; want feitelijk heeft zich Wasmann reeds in een publicatie van 1901 met deze dieren bezig gehouden, die hij aldaar „physogastre Zwerg-exemplare” van *Termitoxenia havilandi* noemt. Het zijn evenwel geen dwergachtig kleine *havilandi*'s, maar vertegenwoordigers van een andere soort, die zich ook afgezien van de mindere grootte door vele kenmerken van *havilandi* onderscheidt. Met een toespeling op Wasmanns „Zwergexemplare” noemde ik deze soort (Madrid 1935) *Termitoxenia pseudonanna* n. sp. Thans ben ik tot de overtuiging gekomen, dat de vermeende „dwergen” niet eens in het genus *Termitoxenia* Wasm. emend. thuis behooren, maar een afzonderlijk genus vormen, waarvoor ik den naam *Syntermitoxenia* 4) zou willen voorstellen. Het hoofdverschil is gelegen in den vorm van 't tweede achterlijfsegment en in de abdominale behaaring. Bij *Termitoxenia* Wasm. (typus *havilandi* Wasm.) vormt het tweede abdominaalsegment boven een doorlopend, halfringvormig verheven dwarsband. Bij *Syntermitoxenia* daarentegen is deze dwarsband als het ware in twee laterale deelen gesplitst, die alleen maar mediaan boven aan den voorkant samenhangen; daarachter worden zij door een afzonderlijk gewelfd onbehaard middengedeelte (2m in Fig. 2) van elkaar gescheiden. Van boven gezien lijkt het tweede segment dus uit drie naast elkaar gelegen onderdeelen samengesteld: In 't midden wordt een zacht gewelfd, onbehaard middenstuk aangetroffen, rechts en links daarvan ligt symmetrisch aan weerskanten een eenigszins maansikkelvormig lateraal gedeelte. Deze bouw van 't 2. segment bij *pseudonanna* is zeker van meer dan specifieke betekenis. Veelvuldige ondervindingen in de studie der Termitoxeniidae, zooals thans weer het geval van *Termitostroma mergelsbergi*,

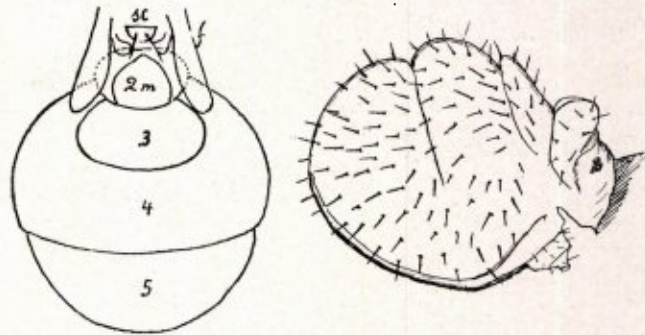

Fig. 2. *Syntermitoxenia pseudonanna* n. g. n. sp. Links: Abdomen von oben, samt Hinterhälfte des Thorax. 2 m Mittelpartie des zweiten Abdominal-segments. 3—5 drittes bis fünftes Abdominalsegment, f Flügelstummel, sc Scutellum.

Rechts: Abdomen von rechts. Vom zweiten Segment ist bei dieser Ansicht fast nur die rechte Hälfte des dorsalen Wulstes sichtbar, die Mittelpartie (2 m) kaum.

hebben mij geleerd, dat de eigenlijk specifieke kenmerken in deze familie nooit van zoo diepgaanden aard zijn. Daarbij komt, zooals ik reeds zeide, de eigenaardige behaaring van 't achterlijf. Bij *havilandi* bestaat deze uit z.g. „Schüsselhaare”, terwijl bij *Syntermitoxenia* een ander, nog onbeschreven type van borstelharen optreedt. Aan de

Fig. 3. Abdominales „Rosettenhaar” von *Syntermitoxenia pseudonanna* n. g. n. sp.

Mikrophoto eines Schnittpräparates von Wasmann. Zeiss' Apochr. 2 mm, Komp. Oc. 4 (× 800).

basis der haren (Fig. 3) vinden we hier in plaats van een schotel een met vele kleine schubben bezette verhevenheid, waaruit het centraal geplaatste haar omhoog rijst. Bij sterke vergrooting lijkt het of het haar op een voetstuk van cirkelvormigen omtrek staat, dat op een bloemhoofdje van bepaalde composieten gelijkt. In vele andere kenmerken komt *Syntermitoxenia* met *Termitoxenia* overeen. De kop wordt niet door imaginale ontwikkeling naar achteren verlengd, de arista is pubescent enz., de dijen zijn nergens knotsvormig verdikt,

de vleugelrudimenten vertoonen essentieel dezelfde inrichting.

¹⁾ Die indischen Arten der früheren Gattung *Termitoxenia* Wasm., die nach Abtrennung der Kemnerschen Gattungen *Clitelloxenia* und *Javanoxenia* übrig bleiben, müssen in zwei neuen Gattungen untergebracht werden, die ich *Ceylonoxenia* und *Indoxenia* genannt habe. *Ceylonoxenia* n.g.: Kopf der Physogastran nur nach vorn durch Hervorstrecken des Schlundgerüsts verlängert, hinten nicht; oberseits beborstet. Arista fein pubeszent. Mundteile vom Clitelloxeniatypus, ebenso die Flügelstummel. Beine mit distal knotig verdickten Mittel- und Hinterschenkeln, letztere nur mässig verlängert. Abdomen kurzoval, abgesehen von den Terminalia scheinbar viergliedrig (2. bis 5. Segment), ohne Sattelbildungen; zweites Segment halbringförmig, drittes und viertes halbmondförmig, fünftes mehr halbkugelig. Keine Schüsselhaare.

²⁾ *Indoxenia* n.g.: Kopf der Physogastran mit der gleichen Verlängerung nach vorn und hinten wie in der Gattung *Clitelloxenia*, auch Fühler, Taster, Mundteile wesentlich wie bei dieser Gattung. Beine mit distal knotig verdickten Mittel- und Hinterschenkeln, letztere nicht ungewöhnlich verlängert. Flügelstummel ähnlich wie bei *Clitelloxenia*. Abdomen ohne aussergewöhnliche Sättel u. dgl. Segment 2 subzylindrisch, längs und quer gewölbt, hinten durch tiefere Furche von den andern Segmenten getrennt. Segment 3—5 zusammen mehr o. w. eiförmig, ähnlich wie bei *Ceylonoxenia*. Alle Segmente mit zerstreuter einfacher Behaarung.

³⁾ *Termitophilomyia* n.g.: Kopf der Physogastran wie bei *Clitelloxenia* durch imaginale Entwicklung nach hinten und vorn verlängert, Stirnbeborstung reichlich, Arista lang gefiedert. An den Beinen die Schenkel nirgends knotig verdickt. Flügelstummel von schwallänglicher Form, am Ende in longitudinale Sinne etwas gebogen, Radius sector ähnlich der Costa röhrenförmig. Abdomen einer gestielten Kugel ähnlich, der kugelige Teil ganz vom 5. Segment gebildet, welches einen longitudinalen, dorsalen, medianen Längswulst hat, der mit einfachen Haaren besetzt ist, während die grossen lateralen Partien Schüsselhaare tragen. Zweites Segment kragenförmig, einfach behaart, drittes und viertes mit Schüsselhaaren.

⁴⁾ *Syntermitoxenia* n.g.: Mundkegel der Physogastran etwas vorgestreckt, aber der Kopf hinten durch imaginale Entwicklung nicht verlängert, der membranöse Fleck rechts u. links der Okzipitalplatte also dauernd auf der Kopfhinterseite gelegen. Kopf oben und seitlich reich beborstet. Arista pubeszent. Labellen ohne Pseudotracheen, mit Stiletten. Scutellum von vorn oben sichtbar. Beine mit ziemlich schmalen, nirgends knotig verdickten Mittel- u. Hinterschenkeln, diese nicht stark verlängert. Flügelstummel ähnlich wie bei *Clitelloxenia*. Halteren vorhanden, Abdomen ähnlich wie bei *Termitoxenia* [*haviandii*], aber der dorsale Wulst gewissermassen in zwei seitliche Hälften zerlegt, die nur oben vorn schmal zusammenhängen, hinter dieser Stelle aber befindet sich eine für sich gewölbte, unbehaarte Partie von rundlichem Umriss (2 m in Fig. 2). Behaarung des 2. bis 5. Segments eigentümlich: An Stelle des Basaltellers der s.g. Schüsselhaare findet sich hier eine aus zahlreichen Schüppchen bestehende Rosette, die bisweilen flach ausgebreitet ist, bisweilen von der Peripherie nach der Mitte zu kegelförmig ansteigt und von oben gesehen den Eindruck eines Kompositen-Blütenköpfchens macht, aus dessen Mitte sich das Haar erhebt. Typus der Gattung *Syntermitoxenia pseudonanna* Schmitz = *Termitoxenia pseudonanna* Schmitz Madrid 1935.

UNE EXCURSION ORTHOPTÉROLOGIQUE AUX ÎLES CANARIES

par

C. WILLEMSE.

I. INTRODUCTION.

En rapport avec le congrès international entomologique qui avait lieu le 6—12 Sept. à Madrid

de l'année 1935, on avait projeté une excursion vers le sud de l'Espagne et vers les îles Canaries, sous la direction éminente de Mr. le Prof. Candido Bolivar. On partit le 13 Sept. de Madrid en autocar, comptant 32 participants. Après un voyage assez fatigant à travers le sud de l'Espagne on atteignit le 16 Sept. Cadix d'où nous partîmes pour Gran Canaria.

Le 18 Sept. vers trois heures de l'après-midi, après un „good crossing“ de deux jours, notre bateau la „Villa de Madrid“ amarra dans le port de Las Palmas. Gran Canaria, l'île enchantée s'étendait devant nous. Après avoir fait connaissance des notables de la ville on partit tout de suite à la chasse aux insectes. Pourvus de filets et de flacons nous montâmes dans l'auto qui nous amena vers les dunes de Puerto de la Luz, faubourg de Las Palmas. En plus des espèces communes, comme *Aiolopus strepens*, *Acrotylus insubricus*, on collectionna dans les champs un *Phaneroptera nana* et un *Oedipoda canariensis*, espèce bien distincte par le caractère donné par Krauss, tandis que sous des pierres dans le voisinage de quelques cabanes on trouva encore des *Rhyparobia maderae*. Ce même soir un dîner exquis nous était offert par le conseil municipal de Las Palmas et l'on put jouir de la loyauté et de la noblesse espagnole. Le lendemain on fit un grand tour en auto. On a traversé une grande partie de l'île et on a visité surtout pour nous entomologistes, des endroits forts intéressants. On fit l'ascension jusqu'à Cuevas de Corcho (1300 m). On y prit entre autres des *Calliptamus plebeius* et un peu plus loin, à un endroit plus humide où une petite source sortait d'un rocher, un soi-disant „fuente“, on prit encore *Paratettix meridionalis*. On continua la promenade en auto montant toujours, longeant des pentes raides et ayant des perspectives et des vues splendides, incomparables, sur les vallées et les jardins de bananiers. Nous atteignîmes le Cruz de Tejada (1600 m). Arrivés, nous fûmes captivés par le spectacle grandiose, qui s'offrait à nos yeux; entre deux chaînes de montagnes nous aperçûmes l'île de Tenerife avec son majestueux Pic de Teide, qui domine tout le paysage. On fit halte à cet endroit, les flacons et les filets sortirent et on se mit à la chasse avec un zèle infatigable. Après quelque temps, nous continuâmes en auto vers Sta. Brigida, où le conseil municipal nous offrit encore un bon dîner, qu'on accepta avec le plus grand plaisir. L'appétit ne manquait pas après cette bonne excursion. Les mets étaient préparés avec soins et les vins étaient exquis. Après le lunch nous partîmes pour jouir encore du beau paysage qui se déroulait devant nous. On escalada le Pico de Bandama, d'où l'on découvrait un cratère éteint, d'une profondeur de 400 m, tout au fond, tout isolée, se trouvait une ferme entourée de champs fertiles et de bananiers.

Ce même jour nous avons visité le Caldera de Bandama où les Guanches, peuple originaire de Gran Canaria, habitent dans les